

5 Mayıs'ta Gezegenler Toplanıyor

Ne zaman eşine az rastlanır bir gök olayı olsa, bilim dışı çevrelerce hemen birtakım tartışmalar başlatılır. İşte, bu gök olaylarından biri, 5 Mayıs günü gerçekleşecek. 5 Mayıs'ta, çıplak gözle görebildiğimiz beş gezegen (Merkür, Venüs, Mars, Satürn ve Jüpiter), Ay, Dünya ve Güneş hemen hemen aynı doğrultuya gelecekler.

Söylentilere bakılırsa, Dünya 5 Mayıs'ta "kıyamet gününü" yaşayacak. Tüm gezegenlerin, Ay'ın ve Güneş'in kütleçekimi biraraya gelecek ve bu olay yeryüzünde felaketlere yol açacak. Dünya'nın dönme eksenini kayacak, çok şiddetli depremler, fırtınalar olacak, her yeri sel basacak.

Bu inanışların temeli, biraz da astrolojiye dayanıyor. Astroloji, geçmişte çok eskiye dayanan, gezegenlerin, hatta yıldızların insanlar üzerinde bir takım etkileri olduğunu savunan yanlış bir inanış. Ne yazık ki, günümüzde bile, birtakım çıkarlar uğruna, yıldız falcılığı gazete ve televizyon gibi bir takım iletişim araçlarının

da yer alıyor. Gerçekte gök cisimlerinin üzerimizdeki etkisi o kadar az ki, çevremizdeki eşyalar bile bizi onlardan çok daha fazla etkiler.

Yörünge düzlemlerinin birbirine yakın oluşu nedeniyle, iki ya da daha fazla gezegen sık sık gökyüzünde bir araya gelir. Bu tür buluşmalar, genellikle fazla bilimsel değer taşımasa da amatör gözlemcilerin en çok gözledikleri gök olayları arasındadır. Aslında bu, gerçek bir buluşma değildir. Bakış açımızdan dolayı, hemen hemen arka arkaya duran gezegenleri, yan yana duruyor gibi görürüz.

Bugün, bilgisayar programları sayesinde, Güneş sistemindeki dizilmeleri kolaylıkla hesaplayabiliyoruz. Oysa, bilgisayarların olmadığı dönemlerde bu tür hesaplamaları yapmak büyük emek gerektiriyordu. 5 Mayıs'taki dizilmeye dikkati çeken ilk kişi, 1000 ile 2400 yılları arasındaki dizilmeleri elle hesaplayan Belçikalı gökbilimci Jean Meeus oldu. Meeus'un bu hesaplamaları, bundan

yaklaşık 40 yıl önce, 1961'de ünlü gökbilim dergisi Sky & Telescope'da yayımlandı. Bu tarihten sonra, bu dizilme, pek çok gazete ve kitapta felakete yol açacağı iddalarıyla ele alındı.

Peki, gezegen dizilmelerinin üzerimizdeki etkisi ne kadar? Aslında bu etki yok denebilecek kadar az. Dün-

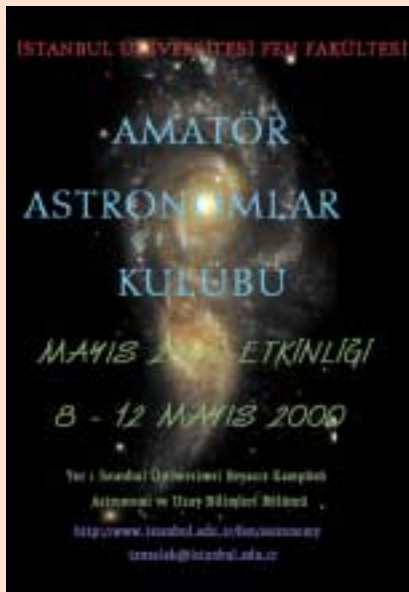
İstanbul'da Gökbilim Etkinlikleri

İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Amatör Astronomlar Kulübü (İÜFF-AAK) gelenekselleşmiş Mayıs Etkinlikleri'nin beşincisini hazırladı. Etkinlikler, 8-12 Mayıs 2000 tarihlerinde İstanbul Üniversitesi Gözlemevi'nde yapılacak. Etkinliklerde, amatör gökbilim ile ilgili seminerler, Güneş ve gece gözlemleri, video gösterileri yer alacak.

Seminerler kapsamında, Türkiye'deki Gözlemevleri, Gökyüzü Fotoğrafçılığı, Işık Kirliliği, Gökküre ve Görünen Hareket, Takımyıldızlar ve Gök Atlası, Amatör Gözlemler, Bilimsel Gözlemler, Değişen Yıldızlar, Teleskoplar, Güneş, Yıldızlararası Yolculuklar gibi konuların yanı sıra; Kozmolojik Evrim ve Neden Düşünmek İstemiyoruz adlı geniş perspektifli konular da var. Ayrıca gökbilim ile ilgili çeşitli kitap, poster ve resimlerin yer alacağı stantlar da etkinlik süresince açık olacak. Etkinlikler, İstanbul Üniversitesi Beyazıt yerleşkesinde yapılacak.

Tel: (212) 522 35 97'den Tansel Ak
e-posta: tanselak@istanbul.edu.tr
salis@isbank.net.tr

İnternet: <http://www.istanbul.edu.tr/fen/astromy>

4. Amatör Astronomlar Yaz Okulu

Ege Üniversitesi Gözlemevi ve Astronomi ve Uzay Bilimleri Bölümü'nün İzmir'de düzenlediği Amatör Astronomlar Yaz Okulu'nun dördüncüsü bu yıl 3 Temmuz-12 Ağustos 2000 tarihleri arasında yapılacak. Bu yaz okullarının amacı, gökbilimi seven ve merak eden herkese bilimsel bir ortam içinde temel gökbilim eğitimi vermek; gece boyunca gözlem yaptırmak.

Yaz okulu, birer haftalık altı dönem olarak yapılacaktır. Okul, gökbilime ilgi duyan ve bu alanda en temel bilgilere hızlı bir şekilde ulaşmak isteyen 15 yaşından büyük herkese açıktır. Yaz okuluna katılmak isteyenler, bu dönemlerden kendileri için uygun herhangi bir dönem için başvuruda bulunabileceklerdir. Okula katılacaklar, kente 17 km uzaklıkta ve 632 m yükseklikteki Kurudağ'da bulunan Ege Üniversitesi Gözlemevi'nde konak edecekler ve konaklayacaklar. Başvuru için belirlenen son tarih, 9 Haziran 2000'dir.

Adres: Ege Üniversitesi Fen Fakültesi, Astronomi ve Uzay Bilimleri Bölümü, 4. Amatör Astronomlar Yaz Okulu, 35100 Bornova-İzmir
e-posta: severen@astronomy.sci.ege.edu.tr

Üniversite Tel: (232) 3884000/2322, Gözlemevi Tel: (232) 4411752

ya üzerinde etkisi en fazla olan gökcsimi Ay'dır. Bu da onun öteki gökcsimlerine oranla Dünya'ya çok yakın olmasından kaynaklanır. Ay'ın etkisi kendini en belirgin olarak gelgitlerle gösterir. Güneş, Ay'a oranla çok daha büyük bir gökcsimi olmasına karşılık, onun gelgit etkisi Ay'ınkinin yaklaşık üçte biri kadardır.

Öteki gezegenlerin Dünya üzerindeki etkilerini anlamak için, onların gelgit etkilerini Ay'ınkiyle karşılaştırabiliriz. Bu gezegenlerin, Dünya'ya en yakın oldukları konumdaki gelgit etkilerine bakalım. Merkür'ün gelgit etkisi Ay'ınkinin on milyonda üçü; Venüs'ünki yüz binde beşi; Mars'ınki milyonda biri; Jüpiter'inki milyonda altısı; Satürn'ünki on milyonda ikisi olur. Ancak, 5 Mayıs'taki durum daha farklı. Tüm gezegenler Güneş'in öteki tarafında; yani neredeyse Dünya'ya en uzak konumlarında yer alacaklar. Bu durumda, yakınlığı nedeniyle Dünya'ya (Ay ve Güneş'ten sonra) en fazla etkisi olan Venüs'ün etkisi, en ya-

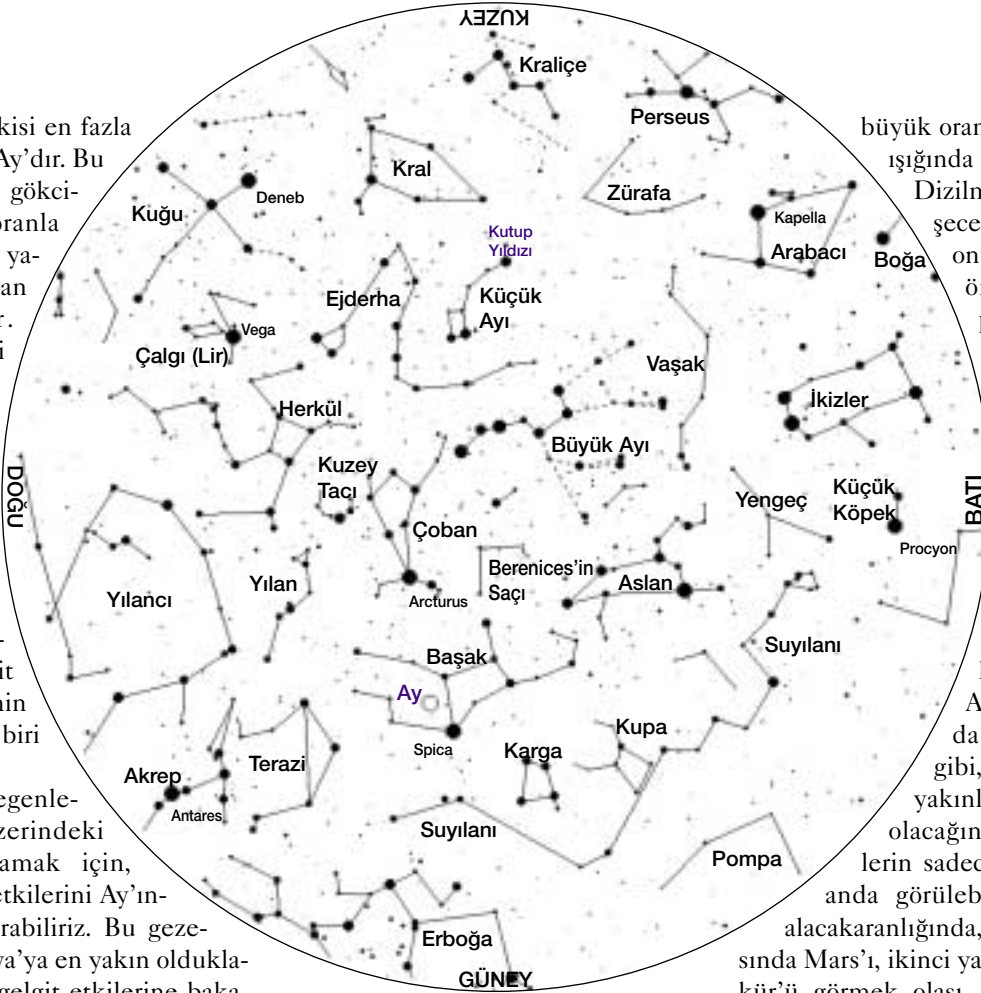
büyük oranda onun parlak ışığında kayboluyorlar.

Dizilmenin gerçekleşeceği 5 Mayıs'ta ve onun birkaç gün öncesinde, beş parlak gezegen, gökyüzünde 27 derece çaplı bir alan içinde bulunacaklar. Ayın 27'sinde, bu alanın çapı daha da küçülerek 19,5 dereceye kadar düşecek. Ancak, yukarıda da değindiğimiz gibi, Güneş de bu yaklaşmanın içinde olacağından, gezegenlerin sadece bir-ikisi aynı anda görülebilecek. Akşam alacakaranlığında, ayın ilk yarısında Mars'ı, ikinci yarısında da Merkür'ü görmek olası. Jüpiter ve Satürn'se, sabah gökyüzündeler; ancak, ikisi de Güneş'e çok yakın olduğu için ayın başlarında gözlenemeyecek. Ayın sonlarına doğru, bu gezegenler biraz daha iyi konuma gelecekler. Ancak, yine de rahat bir gözlem yapmak için henüz erken. Sabah gökyüzündeki bir başka gezegen de Venüs. Ancak, bu gezegeni görmek için de epeyce uğraşmak gerekiyor. Çünkü, o da Güneş'e çok yakın konumda.

Ötekilere oranla daha rahat gözleyebileceğimiz Mars, yaklaşık 1,5 kadir parlaklıkta. Gezegen, Mayıs'ın ilk haftalarında, Güneş battıktan yaklaşık bir saat sonra batıyor. Mars'ı gözleyebilmek için, Güneş battıktan yaklaşık 45 dakika sonra batı-güney-batı ufku üzerine bakmalısınız. Gezegen ufka çok yakın olacağından, yüksekçe bir yerden gözlem yapmalısınız. Ayın ilk haftasından sonra, gezegen Güneş'in parlak ışığında kaybolacak.

4 Mayıs'tan sonra, Ay, hilal evresinde olarak batı ufkunda yükselmeye başlayacak. Uydumuz, 4 Mayıs'ta yeniay, 10 Mayıs'ta ilkdördün, 18 Mayıs'ta dolunay, 26 Mayıs'ta sondördün evrelerinden geçecek.

Alp Akoğlu

15 Mayıs 2000 Saat 22⁰⁰'de gökyüzünün genel görünüşü

kın olduğu konuma göre yaklaşık 500 kez azdır.

Yukarıdaki değerlerden de anlayacağımız gibi, 5 Mayıs'ın korkulacak bir yanı yok. Şimdi, olayın bizi en çok ilgilendiren, gözlemsel yanına dönelim. Yarattığı etkiye karşılık, dizilme, gözlemsel bakımdan pek de tatmin edici nitelikte değil. Çıplak gözle gözlenebilen gezegenlerin tümü Güneş'in öteki tarafında kaldığından,

12 Mayıs, Güneş battıktan 40 dakika sonra

18 Mayıs, Güneş battıktan 40 dakika sonra